

Sivistysvaliokunta

Lausuntopyyntö 5.5.2026

Asiantuntijalausunto valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027–2030

Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027–2030 sivistysvaliokunnan toimialan osalta, ja lausuu kunnioittaen seuraavaa.

Korkeakoulujen rahoitus

Valtion julkisen talouden suunnitelman mukaan aiemmin opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle päätettyjä valtionavustussäästöjä kohdennetaan kehyskaudella 135,2 milj. euroa vuodessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön aiempien linjausten mukaisesti näistä säästöistä merkittävä osa kohdentuu suoraan korkeakoulutukseen. Aiempien kehysriihipäätösten mukaan korkeakoulujen perusrahoitusta vähennetään 20 milj. eurolla v. 2027 ja 15 milj. eurolla vuodesta 2028 alkaen. SAMOK näkee, että kyseessä on koulutusleikkaus, joka vaikuttaa heikentävästi koulutuksen laatuun. SAMOK huomauttaa, että korkeakoulut joutuvat jatkuvasti tekemään ikäviä päätöksiä säästöpainneiden alla, mikä heijastuu suoraan koulutuksen laatuun, opetuksen määrään ja henkilökohtaiseen ohjaukseen. Opetuksen edellytysten heikentäminen on lyhytnäköistä hetkessä, jossa Suomi tarvitsee kuumeisesti lisää korkeakoulutettuja ja asiantuntijoita ratkomaan työelämän ja yhteiskunnan murroksia.

Julkisen talouden suunnitelmassa osoitetaan 100 miljoonan euron kertaluonteinen lisäpanostus (vuosina 2026–2028) korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrän nostamiseen. Kehyskaudelle (2027–2028) tästä kohdistuu 70,5 milj. euroa korkeakoulujen lisäaloituspaikkoihin, avoimen korkeakoulun opintotutkimuspaikkoihin ja niistä johtuviin opintotukimenoihin. SAMOK suhtautuu aloituspaikkojen lisäämiseen periaatteellisesti myönteisesti, mutta korostaa, ettei pelkkä määrällinen aloituspaikkoihin kohdennettu rahoitus turvaa koulutuksen laatua pitkällä aikavälillä.

Ammattikorkeakoulujen tehtäviä on kasvatettu jatkuvasti, ja tutkintokohtainen rahoitus on puolittunut kuluneen vuosikymmenen aikana. Aloituspaikkojen lisääminen ilman vastaavaa pysyvää, perusrahoitukseen pohjautuvaa vakautta jatkaa tutkintojen hinnan halventamista, mikä väistämättä näkyy saadun opetuksen laadussa. SAMOK toivoo, että aloituspaikkojen määrästä päätettäessä huomioitaisiin

vahvasti koulutusalaakohtaiset erot ja varmistettaisiin aito, täysimääräinen resursointi. Koulutustason nostolla on huomattava merkitys kansantalouden tulevalle talouskasvulle, mutta se ei saa tapahtua osaamistasoa tai opetuksen laatua laskemalla.

T&K-rahoituslain mukaisten panostusten osalta suunnitelmassa on linjattu, että EU:n T&K-hankerahoitusta (20 milj. euroa/vuosi) ja Sitran T&K-rahoitusta (15 milj. euroa/vuosi) aletaan lukea osaksi valtion T&K-rahoituksen laskennallista tavoitetta vuodesta 2027 alkaen. SAMOK on huolissaan kehityksestä, jossa tavoitteen saavuttamista pyritään helpottamaan tilastollisilla siirroilla sen sijaan, että korkeakouluille ja tutkimukselle suunnattaisiin aidosti uutta perusrahoitusta.

SAMOK näkee, etteivät kohdennetut T&K-panostukset tai rahoituksen uudelleenluokittelut paikkaa puutteellista perusrahoitusta. Korkeakoulut ovat merkittäviä toimijoita Suomen kasvun kannalta, mutta osaavan työvoiman saatavuus ja T&K-tavoitteiden vaikuttavuus heikentyvät mikäli laadukkaasta pohjakoulutuksesta leikataan. SAMOK painottaa, että tutkimus- ja innovaatiotoiminta lepää aina laadukkaan perusopetuksen ja sieltä valmistuvien asiantuntijoiden varassa.

Lopuksi SAMOK nostaa esiin vakavan huolen Suomen maksuttomasta koulutuksesta. Suomessa on pitkän historian perinteen mukaisesti nähty yhteisenä tavoitteena, että kaikilla on mahdollisuus saada laadukasta koulutusta perheen tuloista riippumatta. Nyt julkisen talouden suunnitelmassa esille nostetut EU/ETA-maiden ulkopuolisten opiskelijoiden lukukausimaksujen täyskatteellistaminen myös toisella asteella, aiemmat vastaavat päätökset korkeakouluissa sekä suunnitellut esitykset avoimen korkeakoulun täyskatteellisesti hinnoitelluista tutkinnonanto-oikeuksista heikentävät maksuttoman koulutuksen periaatetta pala kerrallaan. SAMOK suhtautuu erittäin kriittisesti näihin muutoksiin, sillä ne muuttavat suomalaisen sivistisyhteiskunnan luonnetta ja heikentävät koulutuksen saavutettavuutta pitkällä aikavälillä.

Opintotuen kokonaisuudistus

Julkisen talouden suunnitelman mukaan opintotuen kokonaisuudistukseen kohdennetaan menoja noin 1 milj. euroa vuonna 2027, noin 5 milj. euroa vuonna 2028, 3 milj. euroa vuonna 2029 ja 0,3 milj. euroa vuonna 2030. Uudistuksen yhteydessä ehdotetaan opintolainahyvityksen toteuttamista kaksipuolaisena sekä lapsiluvun huomioimista osana opintotuen huoltajakorotusta.

SAMOK pitää esitettyjä määrärahakohdennuksia riittämättöminä opintotuen kokonaisuudistukselle asettuihin tavoitteisiin nähden. Opintotuen kokonaisuudistuksen ehdotetut muutokset eivät kykene vastaamaan erityisesti uudistuksen tavoitteeseen koskien opiskeluaikaisen toimeentulon turvaamista. SAMOK näkee, että osana uudistusta menolisäyksiä tulisi ensisijaisesti kohdistaa

opintorahan ja opintotuen asumislisän tason korottamiseen, jotta edellä mainittu tavoite voitaisiin saavuttaa.

Kelan julkaiseman Mitä opiskelijan eläminen maksaa? -selvityksen mukaan opiskelijoiden käytettävät tulot eivät ole ilman opintolainaa riittävät suhteessa laskettuihin viitebudjetteihin. Tämä tarkoittaa, että niille opiskelijoille jotka eivät ole työelämässä, opintolainan nostaminen on välttämätöntä, vaikkei lainan nostamista näkisi oman taloudenhallinnan näkökulmasta järkevänä pitkällä aikavälillä. Useat opiskelijat ovat vailla opintojen ohessa tehtävää työtä opintojen järjestämiseen tai työn heikkoon tarjontaan liittyvästä syystä. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen (VATT) mukaan eniten velkaa on niillä ammattikorkeakouluopiskelijoilla, joiden odotettu tulotaso on myös alhaisin. Saman selvityksen mukaan ne ammattikorkeakouluopiskelijat, joiden palkkatulot olivat pienimpiä, hyödynsivät myös opintolainaa kaikkein eniten. SAMOK näkeekin hyvänä, että opintolainahyvityksessä huomioitaisiin jatkossa nykyistä suurempi kuukausikohtainen opintolainamäärä.

SAMOK suhtautuu kuitenkin kielteisesti kaksiportaisen opintolainahyvityksen malliin, jossa tavoiteajassa valmistuva opiskelija saa merkittävästi suuremman lainahyvityksen kuin opiskelija, joka valmistuu nykyisen tavoiteajan puitteissa. SAMOK pitääkin todennäköisenä, ettei tavoite- tai määräajassa valmistuvien opiskelijoiden osuus tule muuttumaan ehdotetun mallin myötä.

Mallia voidaan pitää epäreiluna niiden opiskelijoiden näkökulmasta, joiden opinnot viivästyvät itsestä riippumattomasta syystä. Vaikka mallissa huomioitaisiin nykyiset opintolainahyvitykseen kuuluvat joustot, ei kaksiportainen hyvitys tarjoa valmistumista edistäviä kannustimia niille opiskelijoille, joiden opinnot ovat jo viivästyneet. Kuluvalla hetkellä opintolainahyvitykseen oikeuttavaa määräaika ei voida pidentää esimerkiksi niiden opiskelijoiden osalta, joiden opinnot ovat hidastuneet sairaudesta johtuvasta syystä, ellei opiskelija ole saanut sairauspäivärahaa tai tartuntatautipäivärahaa opintojensa aikana. Tämä rajaa lainahyvityksen ulkopuolelle kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia opiskelijoita, joiden opiskelukyky on heikentynyt. Tällaiset opiskelijat ovat myös erityisen alttiita matalammalle tulotasolle sekä työkyvyn heikentymisen toistumiselle myös valmistumisen jälkeen. SAMOK näkee keskeisenä, että osana uudistusta pyritään kohdistamaan tukea niille opiskelijaryhmille, joiden opinnot ovat vaarassa keskeytyä tai hidastua merkittävästi, tai opintolainan nostaminen aiheuttaa merkittävää taakkaa valmistumisen jälkeen.

SAMOK myös huomauttaa, että julkisen talouden suunnitelman näkökulmasta opintotuen kokonaisuudistuksessa olisi ollut mahdollista tuottaa säästöjä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle kasvattamalla korkeakouluopiskelijoiden käytettävissä olevien opintotukikuukausien määrää. Opintotukikuukausien määrän lisääminen todennäköisesti vähentäisi toimeentulotuen käyttöä kesäaikana sekä opintojen loppumetreillä, jos opintotukikuukaudet uhkaavat loppua kesken. Todennäköisesti opintotukikuukausien loppuminen tulee yhä useammalle opiskelijalle

ajankohtaiseksi opintojen loppumetreillä, sillä siirto yleiseltä asumistuelta opintotuen asumislisälle sekä heikentynyt kesätyötarjonta ohjaavat käyttämään opintotukea myös kesällä. SAMOK ei näe tarkoituksenmukaisena, että opintoja joudutaan suorittamaan toimeentulotuen turvin, jos vaihtoehtona on tarjota opiskelijalle mahdollisuus opintotuen käyttämiseen.

Helsingissä 11.5.2025

Helena Maijanen
Puheenjohtaja

Laura Laakso
Varapuheenjohtaja

Lisätietoja:
Samuli Leppämäki
Korkeakoulupolitiikan erityisasiantuntija
samuli.leppamaki@samok.fi
044 902 8852

Erica Alaluusua
Sosiaalipolitiikan erityisasiantuntija
erica.alaluusua@samok.fi
040 773 1854